

УДК 658:330.341.1

Гречаник Б. В., Доцяк Г. С.

ПРОБЛЕМИ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У статті проаналізовано інноваційну активність вітчизняних підприємств з метою визначення причин та основних проблем низької активності інноваційної діяльності в Україні. Узагальнено та окреслено окремі пропозиції щодо підвищення рівня інноваційної активності вітчизняних суб'єктів господарювання.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, інноваційна активність, інноваційний клімат.

I. Вступ. У сучасних умовах функціонування соціально-економічних систем інновації виступають імперативом і успішної діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, і розвитку країни загалом. У результаті системного провадження підприємством інноваційної діяльності відбувається процес генерування і продукування нових знань, вдосконалюються існуючі та створюються нові технології, з'являються нова продукція та послуги. Все це забезпечує підприємству необхідний рівень конкурентоспроможності його продукції, стійкі позиції на ринку, а також “достатній запас міцності” при раптових змінах ринкової кон'юнктури.

Однак низький рівень інноваційної активності вітчизняних підприємств, несистемність та “хаотичність” у питаннях генерування і продукування новацій та нововведень, неефективність процесу практичної реалізації наукових розробок вказують на наявність глибинних проблем у сфері інноватики, а отже, дана тема є актуальною [1].

Аналіз світового досвіду показує, що забезпечення економічного зростання в сучасних умовах вимагає створення відповідних умов та механізмів, що стимулюють інноваційну діяльність і активне впровадження її результатів у практику господарювання [2].

II. Постановка задачі. Метою даного дослідження є вивчення та аналіз проблем пов'язаних з активізацією інноваційної діяльності промислових підприємств України.

III. Результати дослідження. Згідно зі статистичною методологією, прийнятою в Україні, інноваційна діяльність — це комплекс наукових,

технологічних, організаційних, фінансових та маркетингових заходів, які спрямовані на створення та впровадження інновацій. Слід зауважити, що ці заходи не завжди безпосередньо приводять до впровадження інновацій, але необхідні для їх створення [3].

У свою чергу інноваційна діяльність, її рівень, масштабність та динаміка жорстко детермінується з поняттям інноваційної активності суб'єкта господарювання.

Рівень інноваційної активності промислових підприємств в Україні характеризується даними, наведеними в табл. 1. Так, загальний обсяг витрат пов'язаних з провадженням інноваційної діяльності в Україні протягом 2000-2010 рр. в основному мав тенденцію до зростання: у 2010 р. склав 1760,1 млн. грн., а у 2010 р. — 8045,5 млн. грн., тобто зріс у 4,6 рази. Однак слід зазначити, що питома вага досліджень і розробок у загальній сумі витрат скоротилася з 15,1% до 12,4%, а витрати на придбання інших зовнішніх знань зменшилися з 4,1% до 1,8% у відповідні роки.

Водночас при цьому відбулось скорочення кількості підприємств, що займалися інноваціями з 18% до 13,8% відповідно. Наведену тенденцію наочно ілюструє рис. 1.

Наведені дані констатують фактичне зростання загальної суми витрат на інноваційну діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання, що, безперечно, є позитивною тенденцією. Однак з врахуванням фактору зростання індексу цін в Україні протягом цього ж періоду, можна зробити висновок, що реальна вартість коштів, які спрямовувались на інноваційну діяльність залишалась практично “незмінною” до 2008 р., а за три останні роки суттєво зменшилась (рис. 2).

Таким чином, можна стверджувати, що реальна вартість коштів, вкладених в інноваційну діяльність вітчизняних підприємств у 2010 р., в результаті інфляційних процесів є в тричі меншою, аніж у 2000 р., що призвело до скорочення питомої ваги підприємств, які впроваджували інновації, з 14,8% до 11,5% та частки реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової з 7,1% до 3,8% у відповідні роки (табл. 2).

Таблиця 1

Інноваційна активність промислових підприємств в Україні (за період 2000-2010 рр.) [3]

Ріки	Літова вага підприємств, що здійснюють інновації, %	Загальна сума витрат	У тому числі за напрямками					Інші витрати	
			дослідження і розробки	в тому числі		придбання інших зовнішніх знань	підготовка виробництва для впровадження інновацій		придбання машин, обладнання та програмного забезпечення
				внутрішні НДР	зовнішні НДР				
			млн. грн.						
2000	18,0	1760,1	266,2	x	x	72,8	163,9	1074,5	182,7
2001	16,5	1979,4	171,4	x	x	125,0	183,8	1249,4	249,8
2002	18,0	3018,3	270,1	x	x	149,7	325,2	1865,6	407,7
2003	15,1	3059,8	312,9	x	x	95,9	527,3	1873,7	250,0
2004	13,7	4534,6	445,3	x	x	143,5	808,5	2717,5	419,8
2005	11,9	5751,6	612,3	x	x	243,4	991,7	3149,6	754,6
2006	11,2	6160,0	992,9	x	x	159,5	954,7	3489,2	563,7
2007	14,2	10850,9	986,5	793,6	192,9	328,4	x	7471,1	2064,9
2008	13,0	11934,2	1243,6	958,8	284,8	421,8	x	7664,8	2664,0
2009	12,8	7949,9	846,7	633,3	213,4	115,9	x	4974,7	2012,6
2010	13,8	6045,5	996,4	818,5	177,9	141,6	x	5051,7	1855,8

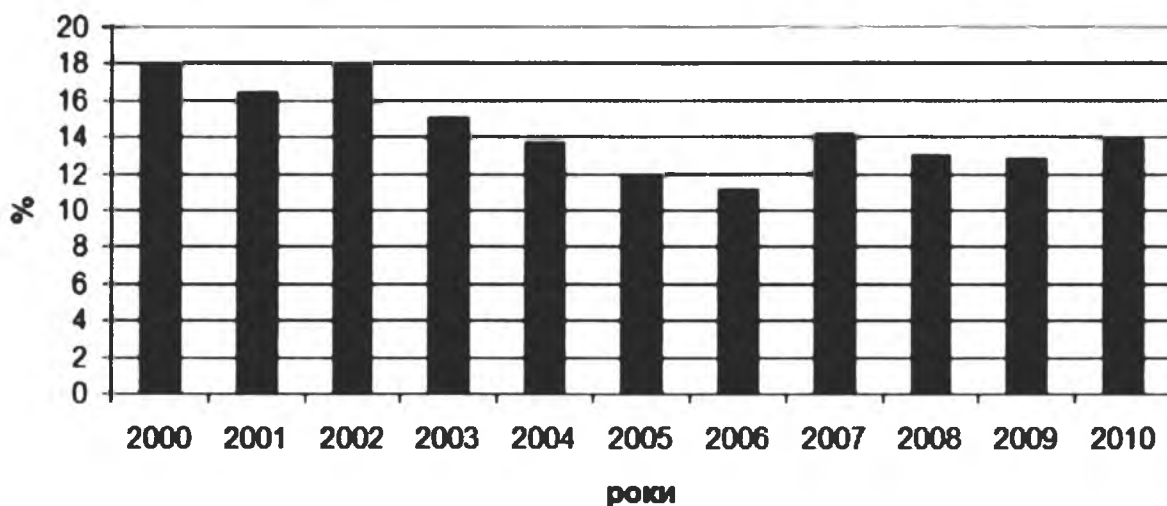

Рис. 1. Динаміка частки підприємств України, що здійснювали інноваційну діяльність (протягом періоду 2000-2010 рр.)

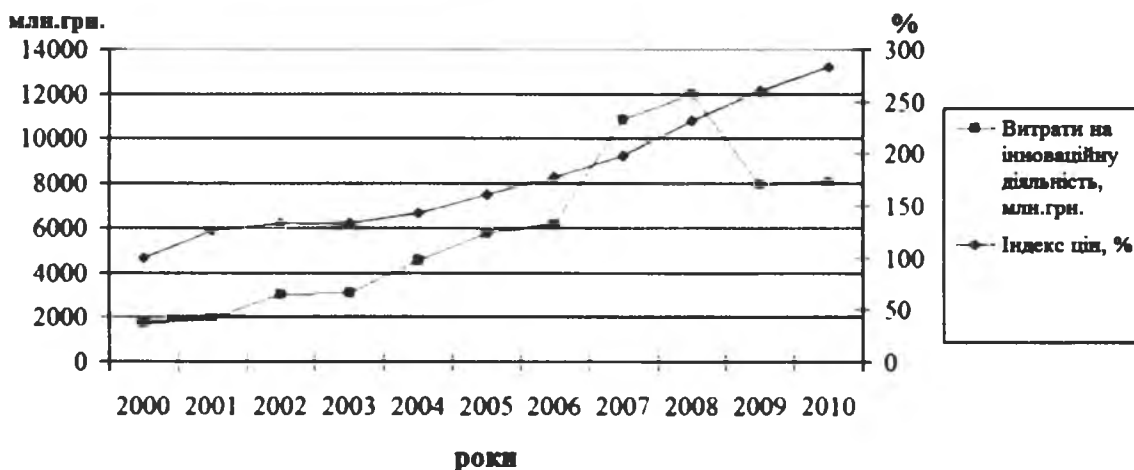

Рис. 2. Динаміка обсягу витрат вітчизняних промислових підприємств на провадження інноваційної діяльності та індексу цін в Україні (протягом періоду 2000-2010 рр.)

Наслідком таких тенденцій стало зниження рівня інноваційної активності суб'єктів господарювання.

Як відомо, основною передумовою підвищення інноваційної активності підприємств, є покращення інноваційного клімату, оскільки інноваційний клімат підприємства є комплексною характеристикою його діяльності, яка свідчить про можливість та готовність даного суб'єкта господарювання до формування інноваційного потенціалу, необхідного для провадження ним інноваційної діяльності [4].

Це твердження ґрунтується на жорсткодeterminованій залежності: “інноваційний клімат підприємства > інноваційний потенціал підприємства > інноваційна діяльність підприємства”.

У свою чергу формування інноваційного мікроклімату (інноваційний клімат підприємства) безпосередньо залежить від загального рівня інноваційного клімату в державі — інноваційного макроклімату.

Такий зв'язок – причинно-наслідковий зв'язок процесів формування макроклімату та мікроклімату інноваційної діяльності наочно ілюструє схема представлена на рис. 3. Формування певного рівня інноваційного мікроклімату, наряду визначається внутрішніми та зовнішніми умовами, які склалися відповідно на підприємстві та в державі загалом.

Зважаючи на той факт, що в економічно розвинених країнах світу і основними “виробниками” нововведень, і основними “споживачами” нововведень виступають малі підприємства, можна припустити, що успішність (чи неуспішність) саме їх діяльності виступає визначальним фактором процесу формування в країні сприятливого (чи, відповідно, несприятливого) інноваційного макроклімату.

В Україні кількість малих підприємств, а також їх частка у формуванні ВВП, у порівнянні з аналогічними показниками провідних країн

Динаміка основних показників впровадження інновацій на промислових підприємствах України (за період 2000-2010 рр.) [3]

Таблиця 2

Роки	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	Впроваджено нових технологічних процесів, процесів, одинокі	У т. ч. маловідходні, ресурсозберігаючі	Освоєно виробництво інноваційних видів продукції, наймислущих, одинокі	з них нові види техніки	Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %
2000	14,8	1403	430	15323	631	7,1
2001	14,3	1421	469	19484	610	6,8
2002	14,6	1142	430	22847	520	7,0
2003	11,5	1482	606	7416	710	5,6
2004	10,0	1727	645	3978	769	5,8
2005	8,2	1808	690	3152	657	6,5
2006	10,0	1145	424	2408	786	6,7
2007	11,5	1419	634	2526	881	6,7
2008	10,8	1647	680	2446	758	5,9
2008	10,7	1893	753	2685	641	4,8
2010	11,5	2043	479	2408	663	3,8

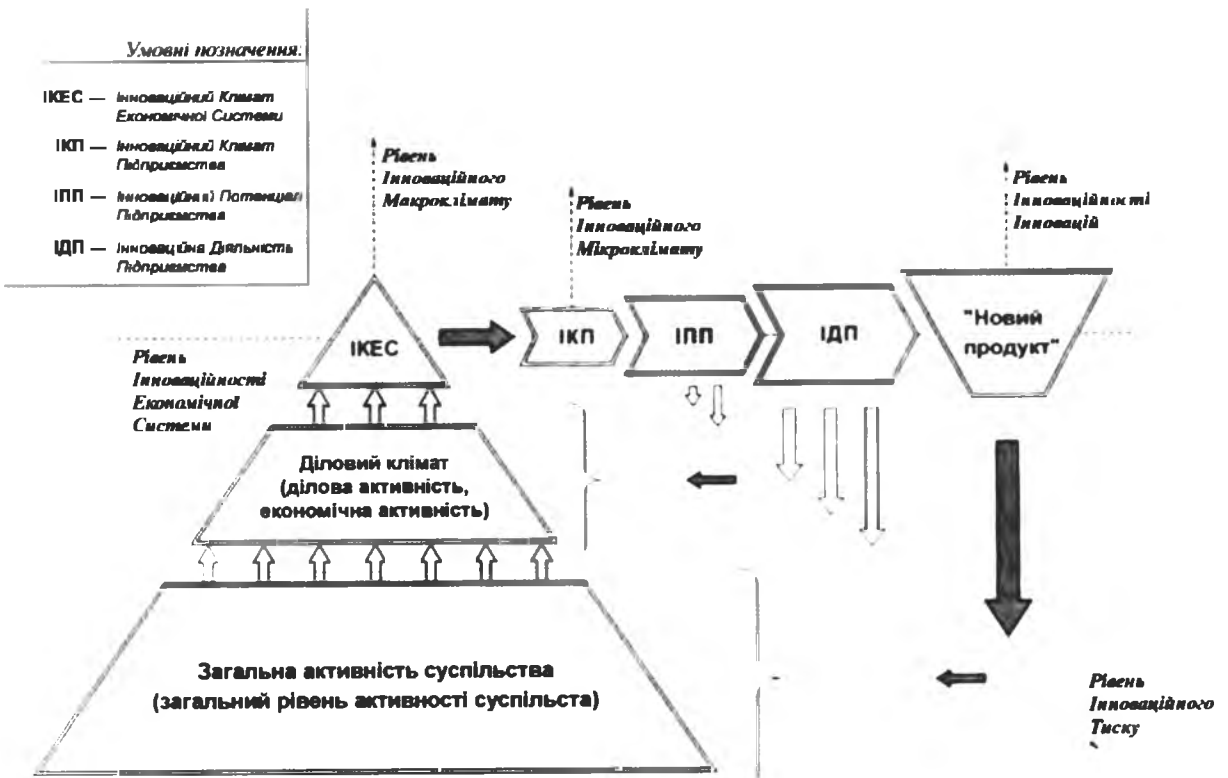

Рис. 3. Взаємозв'язок (взаємовплив) процесів формування інноваційного макроклімату та мікроклімату [4]

світу, є неспіврозмірно меншою, причому і в абсолютних, і у відносних вимірниках. Це об'єктивно свідчить про низький рівень ділової (економічної) активності, а отже, і про несприятливий інноваційний макро- і мікроклімат. У результаті, у вітчизняній економіці "реальний" попит на інновації практично відсутній, а отже, немає передумов до "пропозиції нововведень".

IV. Висновки. Отже, узагальнивши результати проведеного дослідження можна стверджувати, що основною причиною низької інноваційної активності промислових підприємств України є несприятливий інноваційний клімат як на макrorівні, так і на мікрорівні, що, в свою чергу, є прямим наслідком відсутності попиту (а відповідно і пропозиції) на результати інноваційної діяльності.

Не можна залишити поза увагою й інші "вагомні" причини, які були виявлені в результаті раніше проведених досліджень вітчизняними науковцями. Це і відсутність дієвих економічних стимулів для інноваційної діяльності підприємств, і високий рівень "специфічних" економічних ризиків, які виникають в результаті впровадження суб'єктами господарювання навіть "незначних" нововведень і високі відсоткові ставки за кредити, необхідні для провадження інноваційної діяльності.

Таким чином, ідентифікувавши найбільш вагомі причини низької інноваційної активності промислових підприємств в Україні, можна окреслити основні напрями підвищення рівня їх інноваційної активності, а отже, і поживавлення інноваційної діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання:

1. Активізувати зусилля, спрямовані на формування сприятливого середовища розвитку вітчизняного малого підприємництва як основного і "виробника", і "споживача" нововведень;
2. Впроваджувати у практику управління інноваційною діяльністю "системний проблемно-орієнтований" підхід при розробленні та реалізації державних цільових програм науково-технічного та інноваційного розвитку на загальнодержавному та регіональному рівнях;
3. Вдосконалювати систему страхування інноваційних ризиків як невід'ємної складової процесу формування та ефективного функціонування Національної системи інновацій.

1. Кратінов Р. О. Оцінка інноваційної активності промислових підприємств України / Р. О. Кратінов // Вісник ІЕПД НАН України. - 2011. - № 2. - С. 99-101.

2. Стеченко Д. М. Становлення інноваційної інфраструктури України в контексті глобалізації [Електронний ресурс] / Д. М. Стеченко, Н. Ю. Тимошенко. - Режим доступу <http://ecopomy.kpi.ua/uk/node/62>.

3. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

4. Гречаник Б. В. Інноваційноспрямований розвиток підприємств: організаційно-економічні аспекти. Монографія. / Б. В. Гречаник. – Львів, ІРД НАН України, Івано-Франківськ, ЗУЕПУ, 2007. – 187 с.

УДК 338.48:331.446

Кейван О. І.

ЗАКОРДОННІ МОДЕЛІ З ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРОСУВАННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПРОДУКТУ НА СВІТОВИЙ РИНОК

У статті розглядаються моделі з державного регулювання в європейських країнах та країнах-сусідах, а також моделі з організації просування туристичного продукту на світовий ринок послуг.

Ключові слова: модель, туристичний ринок, туристичний продукт, маркетингова політика, державне управління, світовий ринок, просування туристичного продукту, індустрія туризму.

I. Вступ. В сучасних умовах туристична галузь України репрезентована практично повністю недержавним сектором економіки. Україна ще не досягла достатнього розвитку у сфері в'їзного туризму, тому є важливим і актуальним питання вивчення передового досвіду країн, котрі пройшли певний шлях і накопичили успішний досвід з приваблення туристів, створенні та просуванні туристичного продукту з метою популяризації в'їзного туризму.

Питаннями даного характеру займається багато вітчизняних і зарубіжних вчених, а зокрема Г. Балабанов, П. Беляєв, Б. Данилишин, В. Євдокименко, В. Кравців, В. Павлов, Д. Стеченко, О. Чмир, В. Безсонюк, В. Кифяк, М. Крачмал, О. Любіцева, Ю. Правич, Н. Чорненька, М. Школа, Л. Шульгіна та ін.

II. Постановка завдання. Розглянути досвід різних країн з регулювання туристичної галузі. Для розкриття даного питання використовувалися методи аналізу, порівняння, історичного дослідження та статистичний метод.

III. Результати. Як свідчить досвід світової практики, туризм розвивається там, де відбувається інтеграція держави та капіталу на основі господарських відносин, пов'язаних з управлінням довгостроковими програмами.

Розглядаючи особливості організації управління індустрією туризму, в міжнародній прак-

The paper analyzes the innovation activity of domestic enterprises to determine the cause of the major problems of low innovation activity in Ukraine, summarized and outlined specific proposals for increasing innovation activity of domestic entities.

тиці виділяють три моделі державного регулювання галузі туризму. [4]

Перша модель допускає відсутність центральної державної організації, всі питання вирішуються суб'єктами діяльності самостійно на місцях на основі принципів ринкової економіки. Такий підхід набуває ефективності в розвинених країнах, які не потребують особливої реклами туристичного продукту, мають розвинену інфраструктуру, систему безпеки туристів, високий рівень надання банківських, страхових послуг і медичного обслуговування. Даний підхід управління туризмом використовується у США, де 1997 було ліквідовано державну адміністрацію. [4]

Друга модель передбачає створення спеціального державного органу, який контролює діяльність всієї галузі. Для її реалізації потрібні значні фінансові вливання в індустрію туризму, реклами і маркетингову діяльність, інвестування в туристичну інфраструктуру. Такий підхід до регулювання в'їзного туризму поширений у ряді країн, що розвиваються та в країнах з перехідною економікою, де є необхідність створення та підтримки на високому рівні національного туристичного продукту. До таких країн відносяться Єгипет, Туреччина, Туніс, Болгарія та інші, де функціонують міністерства туризму. [3]

Третя модель реалізовується за умов передачі повноважень вирішення питань туризму багатогалузевому міністерству. В такому багатofункціональному міністерстві створюється спеціалізований підрозділ, що вирішує питання державного регулювання сфери туризму та проводить маркетингову політику. Даний тип регулювання домінує в європейських країнах, наприклад, Міністерство економічної політики у Франції, Міністерство виробничої діяльності в Італії, Федеральне міністерство економіки і технологій в Німеччині. [2]